

מזיכרונותיה של אה שלוש על ההמתנה לשחרור באושוויץ-בירקנאו

מוטי ואני שכבנו על הדרגש בבית החולים והקשבנו לקול הירי. לעתים היה נדמה שאש התותחים קרובה מאוד, ואז היא התרחקה ופסקה. הימים חלפו ולא חל כל שינוי במצבנו. לא הגיעו עוד ידיעות לצריף בית החולים, משום שהצריפים, ובהם העובדים, כבר פונו. כל מי שמסוגל היה ללכת הוצא מהמחנה והוצעד מערבה. לא היו קבלות חדשות ולא שחרורים, היחידים שיצאו את בית החולים היו המתים. מדי יום מתו אנשים רבים מרעב, ממחלות ומקור.

חשנו שהרוסים מתקדמים. חיכינו להם במצב שהיה בין ייאוש לתקווה. התפללנו שיגיעו, אך לא היו לנו כל ידיעות על התקדמותם. איש לא ידע מה קורה. מכל מקום, חששנו מאוד שהגרמנים יחסלו אותנו בטרם יגיעו הרוסים. לא האמנו שהגרמנים אכן ישאירו אותנו בחיים עד בוא הרוסים.

היו עתה פחות גרמנים במחנה, ולעתים קרובות נשארנו לבד. ה'אפלים' פסקו. חג-המולד הגיע אך כמעט היינו מודעים לכך. מוטי ואני שכבנו יחד צמודות על הדרגש, מכוסות בקרעי שמיכות דקות. איש לא חשב שיש סיכוי שנשרוד.

אך רוחה האיתנה של מיני לא היתה מוטלת בספק. היא היתה מופלאה. היא החזיקה את כולם יחד, והפגינה עליזות בלתי פוסקת בעת שארגנה את מנות הלחם והתה, וחילקה את התרופות המעטות שהיו עדיין בנמצא. היא הסתובבה בתנועה מתמדת, התרוצצה בין האגפים, והדריכה את שלוש האחיות האחרות בדרך שבה יש לטפל בחולים הגוססים וכיצד להוציא את המתים מהמקום. בכל פעם שעברה לידינו, טפחה בהחלטיות על הדרגש, וחזרה ואמרה, "אנחנו נתגבר".

חששנו מהגורל הצפוי לנו, אך שמחת החיים של מיני ואומץ רוחה הקרינו תקווה ומנעו מאתנו להיכנע.

מוטי ואני שכבנו על הדרגש והזינו על מה שנעשה לאחר שנשתחרר. דיברנו על אמבטיות חמות וסבון, שינה בין סדינים נקיים, אכילה בסכין ומזלג ועוד - כל אותם מנעמי חיים שפעם היו מובנים מאליהם, ונמנעו מאתנו במשך תקופה שנדמתה לנו כנצח.

מחשבותינו התרכזו תמיד במזון. המצאנו לנו תפריטים נפלאים ובהם כל המאכלים האהובים עלינו. כמה נזלול! דמיינו לעצמנו כיצד נאכל תפוחי אדמה מבושלים, לחם מרוח בחמאה, ונגנוס בתפוחי עץ קשים. דמיינו לעצמנו כיצד נשב לנו במסעדה באמסטרדם: ראשית נבחר את המרק, ואז את המנה העיקרית (אני תמיד בחרתי בעוף צלוי ואורז וכרובית), אחר כך המשכנו לשכב שם ולחלום על מטעמי המנות האחרונות - חביתיות ממולאות בריבה או

קצפת, פודינג שוקולד ועוגת תפוחי עץ. חלמתי לקנח כל ארוחה בכוס חלב שכל כך השתוקקתי לו. וכל אותה עת קרקרה בטננו מרעב.

בתחילת חודש ינואר הופיעו אנשי ס"ס בפתח הצריף וצעקו: "כל מי שיכול לקום וללכת - לצאת החוצה".

מיני מיהרה אלינו, פניה נרעשות.

"קומו", אמרה בתוקף, "אתן חייבות לבוא".

"אבל מוטי חלשה מדי", אמרתי.

"היא חייבת לעשות את המאמץ", אמרה מיני בתקיפות, והמשיכה ללכת בין השורות, נחושה בדעתה כי כל מי שמסוגל לקום מהדרגש ולעמוד על רגליו, אכן יעשה כך וייצא החוצה.

מוטי היתה חלשה ומותשת, אך חרף זאת היתה נחושה בדעתה שלא להיפרד ממני לעולם. "מובן שאני יכולה לקום", לחשה. היא פחדה שיהרגו אותנו אם לא נצא. כוח הרצון בלבד הוא שהקים אותה על רגליה.

ברגע שהצליחה להניח את רגליה על הקרקע, עטפתי אותה בשמיכה מרופטת. ספק משכתי, ספק נשאתי אותה אל מחוץ לצריף. זו היתה הפעם הראשונה זה חודשים רבים שיצאה החוצה, והיא כמעט התעלפה מהמאמץ. היא היתה שברירית מאוד אך נחושה בדעתה שנישאר ביחד. בעומדנו בשורה האחרונה, מוטי נשענה עלי.

השעה היתה אחת עשרה בבוקר לערך, והקור היה מקפיא, עם טמפרטורות הרבה מתחת לאפס. האוויר הקפוא הלם בנו, איבן את לחות גופנו, ושיתק את שרירי הפנים. כמחצית ממספר הנשים ששהו בבית החולים הצליחו לגרור עצמן החוצה.

נשימתי נעתקה כשהתבוננתי בנוף סביבי. השמים היו תכולים ללא ענן. האדמה היתה מכוסה בשלג. פני המחנה שונו כליל – הצריפים ושבילי העפר כוסו בסדין לבן וטהור. המקום נראה כמו סיביר. הכיעור החשוף של המחנה הוסתר, והפך כבמטה קסם לארץ אגדות חורפית.

עמדנו בשורות מסודרות והמתנו להוראות נוספות, אך דבר לא קרה. אנשי הס"ס נעלמו והשאירו את הקאפו עומדות שם, אובדות עיצה, מבלי לדעת מה מצופה מהן. מרחוק נשמעו קולות ירי. עמדנו שם במשך שעתיים, רועדות מתחת לשמיכות.

לפתע נשמעה צפירת אזעקה. אנשי ס"ס עצבניים הופיעו שוב וצעקו עלינו להיכנס פנימה. לפנות ערב שוב פקדו עלינו לצאת. עמדנו שם. השמש שקעה, הכול החשיך והקור התגבר. שוב נשמעה האזעקה. זחלנו שוב פנימה לדרגש הקר, קפואות ושמחות לקבל את מנת הלחם הזעירה. כולם היו מתוחים ומלאי חששות – וגם הגרמנים.

על אף שנשארנו כל אותו לילה בתוך הצריף, לא הצלחנו שוב להתחמם. הקור חדר עמוק לגופינו הכחושים, ושל כך מתו רבים במשך אותן שעות. בבוקר שכבתי והתבוננתי באחיות שהורידו את המתים מהדרגשים וסחבו אותם החוצה אל השלג.

ראיתי את מיני נושאת אחדות מחברותיה בזרועותיה. פניה החתומים מלאו צער. היא ניגשה אל מוטי פעמים אחדות, ליטפה את ראשה והתחננה, "החזיקי מעמד".

עיני זה נמשך שלושה ימים רצופים. לעתים נקראנו לצאת בלילה כדי לעמוד משך שעות בחוץ בקור המקפיא. בכל פעם, כשפקדו עלינו לצאת מן הצריף, נשאר רבים יותר בפנים, ואפילו לא ניסו לציית לפקודות. בערבו של היום השלישי החלטתי אף אני שדי לי. לא רציתי שייגרם למוטי סבל נוסף.

"זו בוודאי שוב קריאת שווא", הרגעתי אותה. וכך, כששמענו את הפקודה לקום ולצאת החוצה, נשארנו על הדרגש ושקענו בשינה עמוקה.

כשהתעוררנו למחרת בבוקר, הכול היה שקט מסביב. לא היתה כל פעילות מסביב והצריף היה כמעט ריק. יצאתי החוצה כדי לברר מה קרה. זו היתה תחושה מזוהר ביותר: איש לא היה בסביבה. כל אנשי הס"ס, על כלביהם, נעלמו. כל הקאפואיות נעלמו וכן מרבית החולים. מיני ושאר הצוות המטפל אף הם הסתלקו.

שוב היה יום קר במיוחד, אך השמים היו בהירים. הגופות נערמו זו על גבי זו ליד הצריף. במחנה, שמנה לפנים עשרות אלפים, נותרו עתה לא יותר ממאה, מאתיים איש. כשמונים אחוז מהם היו חולים שלא היו מסוגלים לקום ממיטותיהם, וכך שכבו והמתו לנו למותם. השאר, קבוצה קטנה של שלדי אדם, נאחזו עדיין בתקווה.

ידענו שנצטרך לנסות לשרוד לבדנו עד בוא הרוסים, וזה עלול להימשך ימים, או אפילו שבועות. וכך ניסינו להתארגן.

אולגה, פולניה לא-יהודייה, שנאסרה על היותה קומוניסטית, לקחה על עצמה את הפיקוד. היא החליטה שאני והיא ועוד אסירה או שתיים, שמצבנו היה יחסית טוב, ניגש לצריף המטבח כדי לראות מה מצב המזון. היה עלינו גם למצוא מים משום שהצינורות היו קפואים.

התעטפנו בשמיכות ושירכנו את דרכינו בשלג אל צריף המטבח. דחפנו את הדלתות, שלהפתעתנו לא היו נעולות, והן נפתחו מיד. צהלנו משמחה כשנכנסנו למטבח וראינו את תכולתו. על המדפים לאורך הקירות היו מונחות מאות כיכרות לחם שחור – הרבה יותר ממה שניתן היה לאכול במשך שנה שלמה. זה היה כאילו מצאנו אוצר בלום. כל אחת מאתנו חטפה כיכר לחם, ומילאנו את פינו. זללנו ככל שיכולנו, ואחר כך חזרנו לצריף, נושאות אתנו כיכרות לחם רבות.

ההליכה לצריף ארכה כחמש דקות. הרגשתי התעלות רוח. הייתי נרגשת וחיכיתי בקוצר רוח לרגע שבו אוכל לחלק את הלחם בין האנשים - שאוכל להשיב להם את כוחם. הסתובבתי בין הדרגשים, חתכתי מהלחם נתחים גדולים, והנחתי אותם בידיהם הצנומות של החולים שלא

יכלו לקום מהדרגש. אמרתי לעצמי שוב ושוב: "תודה לאל". חלקם היו כבר חולים מדי מכדי לאכול, אך הם לפתו את מנות הלחם היקרות והצמידו אותן אל גופם. הלחם שהבאנו כמעט לא הספיק, אך היינו תשושות מדי מכדי לשוב ולהביא עוד.

עכשיו כבר הייתי מותשת לגמרי ומבולבלת מאוד. מה יקרה אם יחזרו הגרמנים בלילה ויתפסו אותנו? ומה יהיה אם הרוסים לא יגיעו בזמן כדי להציל אותנו? פחדתי מאוד משום שהיינו לגמרי לבד. התחלתי לתפוס שאולי, למרות הכול, לא נצליח לשרוד, רק משום שלא נשכיל לדאוג לעצמנו. נותרו רק נשים מעטות המסוגלות לעמוד על הרגליים.

בצהריים מוטי ואני שוב אכלנו מעט מהלחם. נשכבתי על הדרגש כדי להתאושש, עצמתי את עיני ושקעתי בשינה טרופה.

[...]

ראיתי יותר אנשים גוססים ומתים בימים הבאים, מאשר ראיתי בכל תקופת שהותי בבירקנאו. קולות הירי ששמענו במרחקים הלכו והתקרבו. בבוקר למחרת יצאתי עם קבוצת נשים מצריף בית החולים למטבח כדי לערוך שם בדיקה יסודית יותר. התחלנו להרגיש נועזות יותר ולנוע ביתר חופשיות בכל שטחי המחנה.

גיליתי חור בגדר התיל שהפרידה בין חלקי המחנה.

"אנסה לעבור דרך הגדר", אמרתי, מתוך הנחה שהגדר כבר אינה מחושמלת.

למרבה המזל צדקתי, ומיד אחר כך שתי נשים נוספות עשו כמוני. מעבר לגדר הכול היה עזוב, אך עד מהרה מצאנו צריפים שבהם היו מאוחסנים המצרכים.

התמונה שהתגלתה לעינינו כאילו נלקחה מסיפורי האחים גרים. בצריף הראשון הין בגדים, כל מלבוש שניתן היה להעלות על הדעת, מכומתות ועד מגפיים. בצריף השני היו שמיכות, כסתות וכריות, כולם מונחים בסדר מופתי על מדפים כמו במכבסה שוויצרית. בצריף השלישי היה מאוחסן המזון.

כאשר נכנסנו לצריף האחרון, עינינו נתקלו בקופסאות של גבינה, צנצנות ריבה, שקי קמח, ערמות תפוחי אדמה ועוד – מזון שהיה מעבר לחלומותינו הפרועים ביותר, ואנחנו, שלדים מורעבים, חטפנו מכל הבא ליד והתיישבנו לאכול.

לבסוף חזרנו לצריף השני ולקחנו לנו שמיכות גדולות כדי להשתמש בהן כשקים. כמו סנטה קלאוס, העמסנו עליהן מזון רב ככל האפשר. קשרנו את ארבע פינות השמיכה יחד, ונשאנו אותה על כתפינו. יצאתי בהתרגשות רבה לדרך - אל מוטי - כשאני נושאת עמי אוצר מופלא. ברגע שיצאנו מהצריף נושאות את השלל הרב, התחיל שוב לרדת שלג. פתיתים לבנים רכים נפלו על ראשינו.

לפתע עלה בדעתנו שנוכל לשוב למחסן הבגדים ולהצטייד בבגדים חמים. מצאתי שם זוג נהדר של מגפי עור צבאיים בצבע שחור, מצוחצחים ונקיים. נעלתי אותם על רגלי הנפוחות והכואבות. אלה היו מגפי גבר, גדולים ורחבים. סוף סוף מגפיים ללא טלאים או חורים, שיגנו

עלי בפני הצינה. הרגשתי אלגנטית כל כך כשדשדשתי לי בשלג. לא יכולתי לחכות להראות אותם למוטי, ולא הרגשתי שום כאב כלשהו באצבעות רגלי.

במשך הימים הבאים חזרנו לשם שוב ושוב כדי לחפש את כל הדברים הנחוצים לנו; כלי-עבודה, גרזנים, משורים, אתי חפירה וסכינים. בין החולים חילקנו, כמיטב יכולתנו, הרבה מאוד מזון ובגדים.

למחרת הצליחה מוטי להתלוות אלי. היא השתוקקה לחוות אתי את ההתרגשות למרות שהיתה עדיין חלשה מאוד. היא אחזה בזרועי כשצעדנו יחד באטיות על פני שכבת השלג העבה. היא הופתעה מהמלאי הרב. היא מצאה שמלת צמר כחולה עם צווארון גבוה, אחר כך מדדה גרבי צמר אפורות וזוג נעליים שחורות מוצקות עם שרוכים שהתאימו לה בדיוק. לבושה בבגדים חמים שכיסו את גופה הכחוש, ושער שהתחיל כבר לצמוח שוב, פנתה אלי ושאלה: "אני נראית בסדר?"

"מוטי, את נראית נהדר", ענית, ושתינו בכינו.

המציאה המוצלחת ביותר היתה שתי כסותות חמות עם מילוי פוך רך. הן היו מגושמות במידת מה, אך קלות, ולא היה קשה לשאתן. כרכנו את הכסותות סביב גופנו ומאז לא נפרדנו מהן! המים היו עדיין קפואים בכל מקום. בתחילה הפשרנו שלג. אספנו שלג בספלים ובקערות והמתנו שיפשיר, אך כמות הנוזלים לא הספיקה לכל צורכינו. בכניסה למחנה היה מאגר מים קטן, כעין בריכה, שהיה מכוסה קרח ושלג. אולגה הציעה שמישהו ינסה לשבור איכשהו את הקרח ואחר כך ננסה לדלות את המים שמתחתיו.

התנדבתי למבצע. וכך, נעולה במגפיים, צעדתי עם אולגה לכיוון הבריכה, כששתינו מצוידות בגרזנים ובדליים. היינו נחושות בדעתנו להצליח במשימה. העבודה לא היתה קלה ודרשה מאתנו כוח רב. נושמות ומתנשפות, הצלחנו להכות בקרח הנוקשה עד שנסדק. זו היתה משימה ארוכה ומפרכת משום שעוביו של הקרח היה יותר משלושים סנטימטרים. לבסוף נשבר הקרח וראינו את המים הצלולים שהיו מתחתיו. קפצנו מרוב שמחה. החור שנפער הספיק בדיוק כדי לשלשל דרכו את הדליים שבידינו. כאשר דלינו את הנוזל היקר ונשאנו אותו בחזרה למחנה הרגשנו כמו אסקימואים.

כך התמודדנו עם המצב במשך כמה ימים. פשטנו על מחסני המזון ושרברנו קרח מדי יום כדי להשיג מים. לא היה מקום בצריף שבו יכולנו לעשות מדורה, לבשל מזון או לחמם מים. אולגה ומוטי דנו בדבר והחליטו לנסות למצוא מקום מחוץ למחנה כדי לשפר את תנאי חיינו. באותם ימים כל הנשים שיכלו לדאוג לעצמן - כבר הסתדרו, והמתים - כבר לא היו זקוקים לנו.

ליד הגדר הבחנתי בבית ריק ששימש למגורי שומרי הס"ס. זה היה בית עץ וחשבנו שסביר להניח שיש בו סידורים לחימום. החלטנו לגשת ולבדוק את העניין. איווט, צרפתייה צעירה, שמעה את שיחתנו וביקשה להצטרף אלינו. עדיין הרגשנו מאוד לא בטוחות, והסכמנו משום

שחשבנו שחבורה של ארבע נשים תהיה בטוחה יותר. ברגע שהתאספנו כדי לצאת מן המחנה שמענו מישהו צועק בחוץ. דלת הצריף נפתחה באחת, ואחת הנשים צעקה: "יש דוב ליד השער! דוב ליד השער! בואו מהר!"

בזהירות רבה יצאנו לכיוון השער הפתוח, ושם ליד הכניסה עמד ה'דוב' - יצור ענק, מכוסה מכף רגל ועד ראש בפרוות דוב, ועל פניו מבט של השתוממות. עמדנו שם והבטנו זה אל זה בתימהון, ואז, בזהירות, התקרבתי אליו בפנים מאושרות.

המשחרר שלנו עמד שם בכניסה למחנה, לבדו וחזק. רצתי אליו בזרועות פתוחות וחיבקתי אותו... ולמרות שלא דיברנו אותה שפה, הוא הבין מה שאמרתי לו, ואני הבנתי מה אמר לי. הרוסים הגיעו!

מקור: אה שלוש, *ילדות אחרת. מסע החיים של אה, יד ושם, ירושלים 2001*, עמ' 127-136.